

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตพื้นที่ภาคกลาง

(Factors Affecting to Participation of Members of Agricultural Cooperatives in Central Region)

จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์¹ และ จุฑาทิพย์ พหลภาคย์²

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ในภาคการเกษตรเขตพื้นที่ภาคกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ เนื่องจากสหกรณ์เป็นองค์กรของสมาชิก ที่ดำเนินงานโดยสมาชิก และทำเพื่อสมาชิก ด้วยเหตุนี้ความสำเร็จทั้งปวงของสหกรณ์นั้น จึงเกิดขึ้นได้จากการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การทำธุรกิจกับสหกรณ์ และการสนับสนุนสหกรณ์ของสมาชิกการได้มาซึ่งข้อค้นพบถึงเหตุปัจจัยของการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์การเกษตร อันจะทำให้สหกรณ์การเกษตรมีความเข้มแข็ง และประสบผลสำเร็จ โดยการศึกษานี้ จะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคกลาง อันเป็นพื้นที่ซึ่งมีสหกรณ์การเกษตรอยู่จำนวนมาก และมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในภาคนี้ โดยสุ่มตัวอย่างจำนวน 230 ราย ด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และทำการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์ถดถอยแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยที่ได้พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 51 ปี จบชั้นประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนประมาณ 5 คน ในด้านเศรษฐกิจ พบว่า ส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร รองลงมาคือ การรับจ้าง โดยพื้นที่การผลิตที่สมาชิกส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์เป็นที่ดินที่ได้สิทธิใช้ฟรี โดยสมาชิกส่วนใหญ่มีระดับการครองชีพปานกลาง และไม่มีปัญหาทางการเงิน

ในด้านความรู้ความเข้าใจต่อการสหกรณ์ พบว่า สมาชิกสหกรณ์ที่เป็นตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการสหกรณ์ในระดับปานกลาง ในด้านทัศนคติพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อสหกรณ์การเกษตรในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ในด้านการตัดสินใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ พบว่า สมาชิกตัวอย่างส่วนใหญ่ตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ด้วยตัวเอง ซึ่งส่วนใหญ่มีความคาดหวังที่จะใช้บริการธุรกิจสินเชื่อ ในด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ พบว่า ส่วนใหญ่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและทำธุรกิจร่วมกับสหกรณ์ในระดับปานกลาง

ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ การมีตำแหน่งและหน้าที่ในสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสารจากสหกรณ์ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พื้นที่การผลิต ปริมาณธุรกิจที่ทำร่วมกับสหกรณ์

¹ ประธานสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร อีเมลล์ jakky1000@hotmail.com

² ประธานสาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

เงินปันผลหรือเงินเฉลี่ยคืน และ ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ ทักษะคิด ความรู้และความเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินธุรกิจของสหกรณ์มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ แต่อายุและจำนวนปีการศึกษา พบว่า ไม่มีผลโดยตรงแต่มีผลโดยอ้อมต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ผ่านทักษะคิดและความรู้ความเข้าใจในการสหกรณ์

คำสำคัญ: สหกรณ์ การมีส่วนร่วม ความรู้และความเข้าใจ เศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

This research on participation of Agricultural Cooperatives members in central regions aims to examine factors affecting participation by members of Agricultural Cooperatives. The Agricultural Cooperatives are run by the members for the members. For this reason, the success of Agricultural Cooperatives stems from the participation and support of members. Therefore, the study on factors related to the participation of members of Agricultural Cooperatives would be very useful for relevant agencies to promote the participation of members of Agricultural Cooperatives and strengthen the Agricultural Cooperatives' achievement. This quantitative research collected data by using questionnaires with the members of Agricultural Cooperatives in central region. This area contains numerous Agricultural Cooperatives which have played an important role in economic development. The total 230 samples were randomized by applying multi-stage sampling and then a hypothesis test was conducted by utilizing path analysis and stepwise regression analysis.

The results found that most members were male at the age of 51 and graduated from upper primary school. There were 5 members in their families. In aspect of economy, most of them were agriculturalists, followed by employees. Most members utilized the production area for free. Besides, their living standard was at moderate level and they did not have any financial problem.

In terms of understanding on the Agricultural Cooperatives, most samples had knowledge and understanding on this topic at moderate level. Moreover, their attitudes towards the Agricultural Cooperatives were at moderate to high level. When considering a decision to apply for the member of Agricultural Cooperatives, most samples made the decision by themselves and they mostly expected to use loan service. In aspect of the members' participation in the Agricultural Cooperatives, most of them took part in activities and businesses of the Agricultural Cooperatives at moderate level.

According to the analysis of relationship between several factors affecting the members' participation in the Agricultural Cooperatives, the findings indicated that some personal factors such as sex, social position, information from Agricultural Cooperatives, economical factors including production area, amount of business joined with Agricultural Cooperatives, dividend or return average money, and psychological factors consisting of attitude, knowledge and

understanding on principles and approaches for running the business of Agricultural Cooperatives had an influence on the members' participation in the Agricultural Cooperatives. However, age and education had no direct effect but they indirectly affected the members' participation through the attitude, knowledge and understanding on the Agricultural Cooperatives.

Keywords: Cooperatives, Participation, Knowledge and Understanding, Sufficiency Economy

1. ความเป็นมา และความสำคัญของการศึกษา

ขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทยได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2459 โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน คือ การส่งเสริมให้สมาชิกร่วมกันดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม โดยยึดหลักการร่วมมือกัน การช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะก่อให้เกิดพลังผลักดันให้เกิดผลทางเศรษฐกิจและสังคมและนำมาซึ่งความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในหมู่มวลชนสมาชิกสหกรณ์ และเป็นอีกวิถีการพัฒนาหนึ่งซึ่งช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาจากภาคเศรษฐกิจพื้นฐานไปสู่ความเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนของประเทศ (โครงการประสานงานวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม, 2545) แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ประทานแก่กรมการสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคมและสหกรณ์ประมง ทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิตดาลัย เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2526 โดยมีความตอนหนึ่งว่า “การสหกรณ์นี้ถ้าเข้าใจดีแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นวิธีการเดียวที่จะทำให้มีความเจริญก้าวหน้าของประเทศได้”

จากกระแสพระราชดำริทำให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำระบบสหกรณ์มาใช้ในการพัฒนาภาคการเกษตร ซึ่งเป็นภาคการผลิตพื้นฐานหลักของประเทศ (บุญมี จันทรวงศ์, 2543) อีกทั้งสหกรณ์ในภาคการเกษตรยังมีการพัฒนาและเจริญก้าวหน้าไม่มากเท่าที่ควร ซึ่งผลจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา (บุญมี จันทรวงศ์, 2537; จุฑาทิพย์

ภัทราวาท, 2539) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการพัฒนา สหกรณ์ในภาคการเกษตรของประเทศไทยประการหนึ่งก็คือ การขาดการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกกับสหกรณ์ (พิเชษฐพรหมมุข และจินตนา เดชผล, 2542) ซึ่งประเด็นปัญหานี้ถือว่ามีผลสำคัญเป็นอย่างมาก พิจารณาได้จากความสำเร็จของสหกรณ์หลายๆ แห่งโดยเฉพาะสหกรณ์ดีเด่นที่ได้รับการคัดเลือกจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ ส่วนใหญ่นั้นมักจะได้รับ การสนับสนุนและความร่วมมือจากมวลชนสมาชิก (เรืองยศ นันทเสน, 2530)

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์จึงมีความสำคัญและเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งมีผลต่อความสำเร็จของสหกรณ์ เพราะสหกรณ์จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นองค์กรกลางของความ ร่วมมือระหว่างมวลชนสมาชิกเพื่อรวมกันในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม (เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา, 2531) ในอันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสมาชิกอื่น รวมถึงการเสริมสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมให้ดีขึ้น โดยยึดถือแนวทางการร่วมมือกันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างมวลชนสมาชิกทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม (ปิยะพร บุญเพ็ญ, 2531) อันจะก่อให้เกิดอำนาจต่อรองกับหน่วยเศรษฐกิจอื่น และสิ่งที่สำคัญคือการร่วมมือกันทำธุรกิจนั้นจะทำให้สหกรณ์เกิดการประหยัดต่อขนาด (Economies of scale) ส่งผลให้ต้นทุนในการดำเนินการของสหกรณ์ต่ำลงและอาจต่ำกว่าหน่วยเศรษฐกิจอื่น (พลู สัตถาภรณ์, 2533)

ทำให้มีผลกำไรเพิ่มสูงขึ้น กำไรของสหกรณ์นั้นจะถูกแบ่งปันกลับคืนให้กับสมาชิกในรูปแบบเงินเฉลี่ยคืน และเงินปันผล รวมถึงนำไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงสหกรณ์ (พินดา คณิตคณาธิการ, 2537)

อย่างไรก็ดี ในสภาพความเป็นจริงนั้น สมาชิกยังขาดความรับผิดชอบรวมทั้งความจงรักภักดีต่อสหกรณ์ ซึ่งมักจะพบเห็นได้อยู่เนือง ๆ เช่น การขาดประชุมใหญ่หรือประชุมกลุ่ม การไม่ทำธุรกิจกับสหกรณ์ การไม่ให้ความช่วยเหลือต่อสหกรณ์ในยามจำเป็น เป็นต้น สิ่งเหล่านี้อาจเกิดขึ้นจากสาเหตุต่างๆหลายอย่าง เช่น สมาชิกขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนที่พึงมีต่อสหกรณ์ การขาดความรู้ความเข้าใจในวิถีทางสหกรณ์ การมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสหกรณ์ นอกจากนี้แล้ว ความแตกต่างในลักษณะของบุคคล อันได้แก่ ความคาดหวัง และทัศนคติของสมาชิก อันเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม การมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ (พิเชษฐ์พรหมผุย และจินตนา เดชผล, 2542 ; ชโลทัย ชื่นวิทยา 2535; ธาณี พัทธ์ชัยผล, 2536)

ดังนั้น ในการศึกษาที่ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ในภาคการเกษตรเขตพื้นที่ภาคกลาง ตลอดจนอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางจิตวิทยา ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ การเกษตรที่มีเขตแดนดำเนินงานอยู่ในเขตภาคกลาง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ยังมีการวิจัยด้านนี้อยู่น้อย ในขณะที่งานวิจัยที่เคยทำมาแล้วในอดีตเป็นการวิจัยแบบกรณีเฉพาะ ประกอบกับในพื้นที่ภาคกลางนั้นมักจะได้รับอิทธิพลทางเศรษฐกิจและสังคมจากกรุงเทพมหานคร รวดเร็วและรุนแรงมากกว่าภูมิภาคอื่น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์

ทั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งหวังว่าผลการศึกษาที่ได้จะเป็นแนวทางแก่งานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ ในการกำหนดแนวทาง แผนงานและนโยบาย ในการส่งเสริมให้สมาชิกของสหกรณ์

การเกษตรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของสหกรณ์ อันจะทำให้สหกรณ์การเกษตรมีปริมาณธุรกิจที่เหมาะสม มีความเข้มแข็ง และประสบผลสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา อิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางจิตวิทยา ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์การเกษตรในเขตพื้นที่ภาคกลาง

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร: การศึกษานี้มุ่งเก็บข้อมูลจาก สมาชิกของสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคกลาง ซึ่งมีสมาชิกภาพอยู่ในสหกรณ์ไม่น้อยกว่า 1 ปี
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา: การศึกษานี้ทำการศึกษาเฉพาะอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคล ตลอดจนปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในหลักการและการดำเนินงานของสหกรณ์ ทัศนคติและความคาดหวังของสมาชิกที่มีต่อสหกรณ์ ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ที่มีแผนการดำเนินงานอยู่ในเขตภาคกลาง รวม 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สุพรรณบุรี สระบุรี ชลบุรี ปทุมธานี นครปฐม และราชบุรี จำนวน 480 ราย
3. ขอบเขตด้านเวลา: การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2546 ถึงเดือนมีนาคม 2547

4. สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานไว้ 3 ประการ คือ

1. สมาชิกของสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคกลางซึ่งมีอายุ และการศึกษาสูงกว่าจะมีส่วนร่วมในธุรกิจของสหกรณ์มากกว่าสมาชิกที่มีลักษณะตรงข้าม

2. สมาชิกของสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคกลางที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร เคยได้รับการเยี่ยมชมจากบุคลากรของสหกรณ์ และมีความคาดหวังในบริการของสหกรณ์ที่แตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในธุรกิจของสหกรณ์แตกต่างกัน

3. สมาชิกของสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคกลางที่มีพื้นที่ครอบครอง ปริมาณธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์ เงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนที่ได้รับ ทักษะและความรู้ความเข้าใจในการสหกรณ์ จะมีส่วนร่วมในธุรกิจของสหกรณ์มากกว่าสมาชิกที่มีลักษณะตรงข้าม

5. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้คือสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรในเขตพื้นที่ภาคกลาง
2. ตัวอย่างในการศึกษาคือ สมาชิกของสหกรณ์การเกษตรในเขตพื้นที่ภาคกลางจำนวน 480 ราย ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยขั้นที่ 1 แบ่งพื้นที่ภาคกลางออกเป็นกลุ่มย่อยๆ โดยเลือกแบ่งตามพื้นที่การปกครองในระดับจังหวัดออกเป็น 20

จังหวัด จากนั้นทำการสุ่มจังหวัดมาศึกษาจำนวน 8 จังหวัดโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ขั้นที่ 2 สุ่มอำเภอในแต่ละจังหวัดมาศึกษาจังหวัดละ 2 อำเภอ รวม 16 อำเภอ โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ขั้นที่ 3 สุ่มสหกรณ์ในแต่ละอำเภอ มาศึกษาอำเภอละ 1 สหกรณ์ รวม 16 สหกรณ์โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย และขั้นที่ 4 ในแต่ละสหกรณ์สุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการนำรายชื่อของสมาชิกสหกรณ์ทั้งหมดมาทำสลากและสุ่มจับสลากขึ้นมาสหกรณ์ละ 30 คน ทำให้ได้ขนาดตัวอย่างทั้งหมด 480 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม ซึ่งได้พัฒนาจากนิยามจริง รวมถึงการประยุกต์จากนิยามปฏิบัติการของนักวิชาการในอดีต และเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Validity) หลังจากผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบความถูกต้องในเนื้อหา ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ทำการทดลองเก็บข้อมูลจากสมาชิกสหกรณ์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำและนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 2 รายละเอียดของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้	ระดับการวัด
ตัวแปรตาม		
การมีส่วนร่วม (PARTI)	.85	ข้อมูลอันดับ (ค่าเป็นไปได้ 1-5)
ตัวแปรอิสระ		
ทัศนคติของสมาชิก (ATTI)	.90	ข้อมูลระดับอันดับ (ค่าเป็นไปได้ 1-5)
ความรู้เกี่ยวกับการสหกรณ์ (KNOW)	.89	ข้อมูลระดับช่วงชั้น (1-10 คะแนน)
อายุ (AGE)		ค่าจริง (ปี)
ระดับการศึกษา (EDU)		ค่าจริง (ปี)
พื้นที่การผลิต (LAND)		ค่าจริง (ไร่)
ปริมาณการผลิต (PROD)		ค่าจริง (บาท/ปี)
จำนวนเงินปันผล/เฉลี่ยคืน (DIVIDE)		ค่าจริง (บาท/ปี)
ปริมาณธุรกิจ (BUSSIZE)		ค่าจริง (บาท)

จากตารางที่ 1 แสดงถึงรายละเอียดของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ และค่าความเชื่อถือได้ของมาตรวัดอยู่ที่ระดับ .85 - .90 ถือว่ามีความเชื่อถือได้ค่อนข้างสูง (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2541) ผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือแล้วนั้นไปเก็บรวบรวมข้อมูล ร่วมกับ ผู้ช่วยวิจัยกระทั่งได้ข้อมูลครบตามที่กำหนดไว้ จึงนำแบบสอบถามมาตรวจสอบ แล้วทำการลงรหัสข้อมูลตามคู่มือลงรหัสที่สร้างขึ้น ก่อนนำไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล นั้นผู้วิจัยได้ทำการประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์
สมการโครงสร้างความสัมพันธ์:

$$\text{PARTI} = \beta_1 \text{ATTI} + \beta_2 \text{DIVIDE} + \beta_3 \text{AGE} + \beta_4 \text{BUSSIZE} + \beta_5 \text{PRODUC} + \beta_6 \text{KNOW} + \beta_7 \text{EDU} + \beta_8 \text{LAND} \quad \dots(1)$$

$$\text{BUSSIZE} = \beta_9 \text{LAND} + \beta_{10} \text{ATTI} + \beta_{11} \text{PROD} + \beta_{12} \text{KNOW} \quad \dots(2)$$

$$\text{ATTI} = \beta_{13} \text{AGE} + \beta_{14} \text{EDU} + \beta_{15} \text{KNOW} \quad \dots(3)$$

$$\text{KNOW} = \beta_{16} \text{EDU} + \beta_{17} \text{AGE} \quad \dots(4)$$

$$\text{EDU} = \beta_{18} \text{AGE} \quad \dots(5)$$

6. ผลการศึกษา

จากการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์จากสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคกลาง ซึ่งเป็นตัวอย่างของการศึกษานี้ จำนวน 480 ราย มาทำการประมวลผลข้อมูล และนำผลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ สรุปผลได้ดังนี้

6.1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

สมาชิกของสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคกลางที่ตกเป็นตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ยประมาณ 51 ปี มีระดับการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีสถานะเป็นหัวหน้าครัวเรือน โดยมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน เมื่อพิจารณาระยะทางจากบ้านของสมาชิกถึง สหกรณ์ พบว่าไม่ไกลมากนักเฉลี่ย 8.17 ก.ม. ส่วนในการประกอบอาชีพพบว่าส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ การทำนา โดยมีรายได้เฉลี่ย 73,222.50 บาท ต่อปี และอาชีพ

สำเร็จรูป และนำผลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูล ส่วนการใช้สถิติเพื่อการทดสอบสมมติฐานนั้น ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ร่วมกับการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยแบบขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2545) ทำการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาที่มีต่อตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยได้กำหนดเป็นสร้างสมการโครงสร้างความสัมพันธ์ ได้ดังนี้

รอง คือการรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ย 32,766.15 บาท ต่อปี

ในด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกกับสหกรณ์พบว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตรซึ่งเป็นตัวอย่างของการศึกษานี้ส่วนใหญ่ ได้รับข้อมูลและข่าวสารเฉลี่ย 6 ครั้งต่อปี โดยได้รับจากประธานกลุ่ม และส่วนใหญ่เคยได้รับการตรวจเยี่ยมเยียนจากเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ เฉลี่ย 4 ครั้ง ต่อปี

6.2 ข้อมูลทางเศรษฐกิจ

ในด้านการผลิตและพื้นที่การผลิต พบว่าพื้นที่การผลิตที่สมาชิกส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์เป็นที่ดินที่ได้สิทธิใช้ฟรี ประมาณ 28.88 ไร่ ต่อครัวเรือน โดยพื้นที่ส่วนนี้ถูกนำไปใช้ในการทำประมงและการทำนา เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ถือครองที่เป็นของตนเอง เฉลี่ย

เท่ากับ 28.25 ไร่ ต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ไปเพื่อการเพาะปลูกข้าว

การประกอบอาชีพ พบว่า สมาชิกสหกรณ์ ตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา โดยมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 73,222.50 บาท ต่อปี รองลงมาคือ ปลูกพืชสวน โดยมีรายได้เฉลี่ยจากการทำสวนเท่ากับ 58,595.74 บาท ต่อปี ส่วนการประกอบอาชีพรอง หรือ อาชีพเสริม พบว่า โดยส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง โดยมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 32,766.15 บาท ต่อปี รองลงมา คือ ทำการค้าขาย ซึ่งมีรายได้เฉลี่ย เท่ากับ 70,925 บาท ต่อปี และเมื่อพิจารณาระดับการครองชีพ ซึ่งวัดจาก ส่วนต่างระหว่างรายได้และค่าใช้จ่ายเฉลี่ย เท่ากับ 34,086.63 บาท ต่อปี แสดงว่ามีความเป็นอยู่ในระดับปานกลาง และไม่มีปัญหาการครองชีพ

ด้านการผลิตผลพบว่าสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรที่เป็นตัวอย่างของการศึกษา มีมูลค่าการผลิตเฉลี่ย 183,562.07 บาทต่อปี และมีค่าใช้จ่ายในการผลิตเฉลี่ย 93,629.95 บาทต่อปี โดยสมาชิกเหล่านี้ มีส่วนร่วมในการทำธุรกิจกับสหกรณ์ในธุรกิจจัดซื้อมากที่สุด โดยมีมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 27,171.56 บาท ต่อคนต่อปี รองลงมา คือ ธุรกิจสินเชื่อ คิดเป็นมูลค่า 73,257.49 บาท ต่อคนต่อปี โดยธุรกิจบริการมีสมาชิกเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยการใช้บริการน้อยที่สุด

6.3 ความรู้ ทักษะ ทักษะ ความคาดหวัง และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคกลาง

ในด้านความรู้ความเข้าใจต่อการสหกรณ์ พบว่า สมาชิกสหกรณ์ที่เป็นตัวอย่าง มีความรู้และสมการโครงสร้าง :

$$PARTI = 0.31 ATTI^* + 0.15 DIVIDE^* + 0.06 AGE + 0.14 BUSSIZE^* + 0.05 PRODUC + 0.32 KNOW^* + 0.07 EDU - 0.17 LAND^* \dots(1)$$

$R^2 = 0.28$ $F = 9.84$ $Sig. = 0.00$

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

$$BUSSIZE = 0.18 LAND^* + 0.11 ATTI + 0.06 PROD + 0.14 KNOW^* \dots(2)$$

$R^2 = 0.82$ $F = 4.45$ $Sig. = 0.00$

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ความเข้าใจในวิธีการสหกรณ์ ในระดับสูง ($\bar{x} = 8.78$) ในด้านทัศนคติที่มีต่อสหกรณ์ พบว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตรที่เป็นตัวอย่าง ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55.5) มีทัศนคติที่ดีต่อสหกรณ์การเกษตร และในด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ พบว่า สมาชิกตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 58.26) มีส่วนร่วมในกิจกรรมและดำเนินธุรกิจร่วมกับสหกรณ์ในระดับปานกลาง

6.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พื้นที่การผลิต ปริมาณธุรกิจที่ทำร่วมกับสหกรณ์ เงินปันผล/เงินเฉลี่ยคืน และ ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ ทักษะ ความรู้และความเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ รวมถึงการนำปัจจัยส่วนบุคคลบางประการ ได้แก่ อายุและจำนวนปีการศึกษา ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกเทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยแบบขั้นตอนมาใช้ร่วมกับการวิเคราะห์เส้นทาง โดยได้ทำการทดสอบข้อกำหนดต่างๆภายใต้เงื่อนไขของเทคนิควิธีนี้ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2545) ได้แก่ การทดสอบการกระจายการทดสอบปัญหา ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) ซึ่งไม่พบว่ามีภาวะละเมิดข้อตกลงแต่อย่างใด จึงใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยแบบขั้นตอนเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ดังสมการโครงสร้างนี้

$$ATTI = 0.34 AGE^* + 0.25 EDU + .012 KNOW^* \quad \dots(3)$$

$$R^2 = 0.12 \quad F = 10.49 \quad Sig. = 0.00$$

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

$$KNOW = 0.15 EDU^* + 0.85 AGE \quad \dots(4)$$

$$R^2 = 0.02 \quad F = 2.15 \quad Sig. = 0.12$$

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

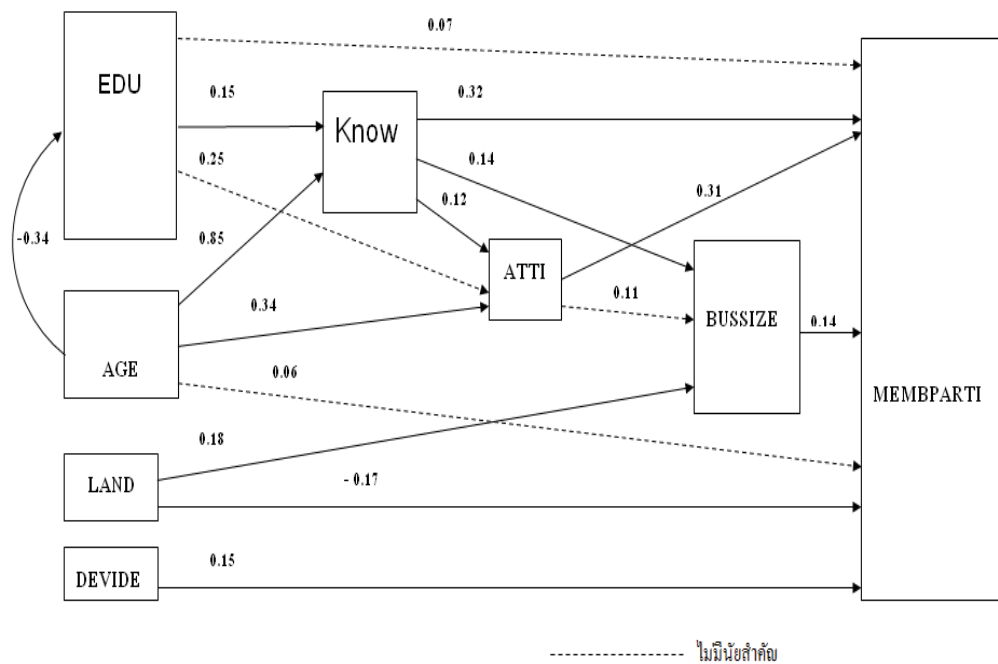
$$EDU = -0.34 AGE^* \quad \dots(5)$$

$$R^2 = 0.12 \quad F = 29.86 \quad Sig. = 0.00$$

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังปรากฏเป็นแผนภาพเส้นทางความสัมพันธ์ในภาพประกอบที่ 1 ซึ่งพบว่า อายุมีผลทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ ผ่านทัศนคติของสมาชิกที่มีต่อสหกรณ์ ซึ่งมีผลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ อย่างมีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาตัวแปรการศึกษา พบว่ามีผลทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ ผ่านความรู้และความเข้าใจในหลักการและวิธีการสหกรณ์ ซึ่งมีผลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ และความรู้และความเข้าใจในหลักการและวิธีการสหกรณ์ ยังมีผลทางอ้อมตรงต่อ

การมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ ผ่านปริมาณธุรกิจที่สมาชิกทำกับสหกรณ์ ซึ่งมีผลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่า พื้นที่การผลิตมีผลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ และพื้นที่การผลิตยังมีผลทางอ้อมผ่านปริมาณธุรกิจที่สมาชิกทำกับสหกรณ์ซึ่งมีผลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ อย่างมีนัยสำคัญ ส่วนผลของเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนที่สมาชิกได้รับมีผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ อย่างมีนัยสำคัญ

ภาพประกอบที่ 1 เส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ การเกษตร

เมื่อนำความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ มาทำการวิเคราะห์เพื่อหาค่าความสัมพันธ์เชิงสาเหตุรวมทั้งผลทางตรงและทางอ้อม ซึ่งได้ผลดังตารางที่ 2 พบว่า อายุและการศึกษามีผลทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับ สหกรณ์ โดยอายุมีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกมากกว่าผลจากการศึกษาถึง 7 เท่าขณะที่พื้นที่การผลิต มีผลทางตรงและผลทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ แต่เป็นผลหรือความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้าม ส่วนการได้รับเงินปันผลหรือเงินเฉลี่ยคืนพบว่ามีเพียงผลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์เท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการได้รับเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนธุรกิจ ย่อมทำให้สมาชิกได้รับประโยชน์ และรู้สึกถึงบทบาทของตนต่อ

สหกรณ์ จนเกิดความภักดีต่อสหกรณ์ และทำให้สมาชิก เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์ มากกว่ากลุ่มอื่นๆ

ปัจจัยที่สำคัญอีก 2 ประการที่มีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ คือ ทักษะคดี และ ความรู้และความเข้าใจในหลักการและวิธีการสหกรณ์ ซึ่งพบว่า ทักษะคดีของเกษตรกรเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลทางตรงเท่านี้ต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ ส่วนความรู้เกี่ยวกับหลักการและวิธีการสหกรณ์ พบว่ามีผลทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผลรวมที่เป็นเหตุเป็นผลของความรู้เกี่ยวกับการสหกรณ์จะมีมากกว่าผลทางด้านทักษะคดีของสมาชิกต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์

ตารางที่ 2 ผลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่างๆ ต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์รวม	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
		ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวมที่เป็นเหตุและผล
อายุ	0.11	0.00	0.41	0.41
ระดับการศึกษา	0.08	0.00	0.06	0.06
พื้นที่การผลิต	-0.07	-0.17	0.03	-0.14
จำนวนเงินปันผล/เฉลี่ยคืน	0.12	0.15	0.00	0.15
ปริมาณธุรกิจ	0.21	0.14	0.00	0.14
ทักษะคดี	0.33	0.31	0.00	0.31
ความรู้เกี่ยวกับการสหกรณ์	0.35	0.32	0.06	0.38

7.อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคกลาง นำมาอภิปรายผลได้ว่า สมาชิกของสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคกลางที่มีพื้นที่ครอบครอง ปริมาณธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์ เงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนที่ได้รับ ทักษะคดี และความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการสหกรณ์ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในธุรกิจของสหกรณ์นอกจากนั้นยังพบว่าพื้นที่ครอบครอง ปริมาณธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์ เงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนที่ได้รับ ทักษะคดี และความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการสหกรณ์ มีอิทธิพลต่อการมี

ส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยข้อนี้ทั้งหมด

การที่อายุมีผลรวมที่เป็นเหตุและผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์มากกว่าผลทางด้านการศึกษา อาจเป็นเพราะการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์ซึ่งนอกจากจะเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกแล้ว ยังเป็นโอกาสที่ได้มีการพบปะพูดคุยกันระหว่างสมาชิกและกับสหกรณ์ซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้ที่มีอายุมากขึ้น ย่อมนิยมการเสวนาและแสดงความคิดเห็นของตนต่อสังคมมากขึ้น ประกอบกับมีประสบการณ์และมุมมองที่มากขึ้นจึงยินดีที่จะเข้าไปร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของ

สหกรณ์เพื่อให้ได้รับโอกาสที่จะพูดคุยและแสดงความคิดเห็นในสังคมของสมาชิกและในโอกาสที่เข้าประชุมหรือเวลาที่ไปติดต่อกับสหกรณ์ ดังจะเห็นได้ว่าผลของอายุต่อทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับหลักการและวิธีการ สหกรณ์มากกว่า ผลจากการศึกษาที่มีต่อทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับหลักการและวิธีการสหกรณ์

เมื่อพิจารณาพื้นที่การผลิตพบว่า มีผลทางตรงและผลทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ในทิศทางตรงข้าม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมาชิกที่มีพื้นที่ทำการผลิตมากย่อมต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการจัดการและดูแลการผลิตมากขึ้นทำให้โอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ กับสหกรณ์ลดลง ในขณะที่ผลของปริมาณธุรกิจที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์มีเพียงผลทางตรงเท่านั้น โดยผลรวมที่เป็นเหตุและผลของพื้นที่การผลิตต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ มีค่าเท่ากับผลรวมที่เป็นเหตุและผลของปริมาณธุรกิจที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์

จากการศึกษาถึงผลของการได้รับเงินปันผลหรือเงินเฉลี่ยคืนพบว่า มีเพียงผลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์เท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการได้รับเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนธุรกิจ ย่อมทำให้สมาชิกได้รับประโยชน์ และรู้สึกถึงบทบาทของตนต่อสหกรณ์ จนเกิดความภักดีต่อสหกรณ์ และทำให้สมาชิกเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์มากกว่ากลุ่มอื่นๆ

การที่ทัศนคติ และ ความรู้และความเข้าใจในหลักการและวิธีการสหกรณ์ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์การเกษตรทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้นเป็นเพราะสมาชิกที่มีความรู้และความเข้าใจต่อสหกรณ์ และประโยชน์จากการร่วมมือกันเป็นสหกรณ์ จะเข้ามาใช้บริการสหกรณ์มากขึ้น นอกจากนั้นความรู้และความเข้าใจอาจเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หรือ ทำให้ความคิดเห็นในเชิงลบต่อ ที่สมาชิกมีต่อสหกรณ์ลดลง และหันมาสนใจและเอาใจใส่ในกิจการและงานของสหกรณ์มาก

ยิ่งขึ้น จึงนำมาซึ่งความร่วมมือกันและการเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกกับกับสหกรณ์มากขึ้นด้วย

8. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตลอดจนผลงานการศึกษาของหน่วยงาน นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ ตลอดจนผลการศึกษาในระดับวิทยานิพนธ์จากสถาบันการศึกษาต่างๆ ผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะทั้งที่แตกต่างไปจากแนวเดิม และทั้งที่นำของเดิมมาดัดแปลงให้ถูกต้องมีเหตุมีผลมีความเป็นไปได้มากขึ้นดังต่อไปนี้

1. ผลจากการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า ความรู้เป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความเข้าใจต่อการสหกรณ์ หรือ ความรู้อื่น ๆ ก็ตาม เพราะกระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ ดังนั้น สหกรณ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสหกรณ์ ควรเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับสมาชิกของสหกรณ์ทั้งในด้านวิชาการและความรู้เกี่ยวกับการสหกรณ์ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนี้

1.1 สันนิบาตสหกรณ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมทางการศึกษาของสหกรณ์ ควรจัดการศึกษาอบรมให้กับสหกรณ์ และสมาชิก

- การจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้กับบุคลากรของสหกรณ์ ตลอดจนผู้นำสมาชิกในระดับกลุ่มย่อยเพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ต่อสมาชิก

- จัดทำเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับหลักการและวิธีการสหกรณ์แจกจ่ายไปยังสหกรณ์และหน่วยงานส่งเสริมสหกรณ์

1.2 กรมส่งเสริมสหกรณ์ ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมและเผยแพร่งานสหกรณ์ของประเทศ ควรเร่งงานพัฒนาและส่งเสริมความรู้สหกรณ์ไปในพื้นที่มากยิ่งขึ้น โดยการจัดทำแผนพัฒนาความรู้ ด้วยการส่งวิทยากร และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ลงพื้นที่ เพื่อให้ความรู้แก่สหกรณ์และสมาชิกของสหกรณ์ให้รับรู้เกี่ยวกับการสหกรณ์ และรับทราบถึงบทบาท และหน้าที่ของสมาชิกที่พึงกระทำต่อสหกรณ์ ตลอดจน

จัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการศึกษาอบรมมากขึ้น

1.3 สหกรณ์อาจจัดการศึกษาให้กับสมาชิกได้โดยง่าย ผ่านสื่อต่าง เช่น ในช่วงเวลาที่มีการจัดการประชุมกลุ่มย่อย การประชุมใหญ่สมาชิก สหกรณ์อาจเชิญวิทยากรจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ หรือผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษา หรือ หน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวกับสหกรณ์มาให้ความรู้ หรือ การใช้สื่อเสียงตามสายในการบรรยายความรู้เกี่ยวกับการสหกรณ์ให้กับคนในชุมชนได้รับทราบ

1.4 ควรจัดให้มีการฝึกอบรม และสัมมนา ดูงานแก่สมาชิกหรือผู้นำกลุ่มสมาชิก เพื่อให้เกิดโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้การศึกษอบรมเป็นพิเศษแก่สมาชิกใหม่ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการสหกรณ์มากยิ่งขึ้น

2. งานด้านประชาสัมพันธ์ ผลจากการศึกษาพบว่า การได้รับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกับสหกรณ์ ดังนั้นสหกรณ์ควรปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการให้ข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิกมากขึ้น ผ่านสื่อต่างๆ ตามความเหมาะสม เช่น การออกพบปะพูดคุยกับสมาชิก การจัดตั้งศูนย์ข่าวสารสหกรณ์กระจายไปตามกลุ่มของสมาชิก การใช้แผ่นปลิวหรือแผ่นพับ ที่ใช้ภาษาที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย และมีรูปแบบที่น่าสนใจ รวมถึงต้องมีการส่งข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สมาชิกมีความตื่นตัว และรับทราบข่าวสารและความเคลื่อนไหวของสหกรณ์ตลอดเวลา

3. การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของสหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกมีทัศนคติที่ดีต่อสหกรณ์ ซึ่งสามารถทำได้โดย

3.1 การปรับปรุงและพัฒนาการศึกษา และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการสหกรณ์ ดังได้กล่าวมาแล้ว

3.2 การศึกษาถึงความต้องการส่วนใหญ่ของสมาชิกต่อบริการของสหกรณ์ในด้านต่างๆ เช่น ความต้องการปัจจัยการผลิต ความต้องการสินเชื่อ ความต้องการด้านบริการทางการเกษตรรวมถึง

พยายามรับฟังปัญหาและความต้องการจากสมาชิก เพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงบริการของ สหกรณ์ให้ตอบสนองความต้องการของสมาชิกส่วนใหญ่ได้มากขึ้น และหลากหลายกว่าที่เป็นอยู่

3.3 การพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพในการให้บริการของสหกรณ์ รวมถึงพัฒนาบุคลากรของสหกรณ์ ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการสหกรณ์ตลอดจนบทบาทและหน้าที่ที่ควรจะเป็น ในฐานะบุคลากรของสหกรณ์ซึ่งต้องทำงานตอบสนองสมาชิกซึ่งอยู่ในฐานะ ผู้ใช้บริการ ผู้ควบคุมและเจ้าของสหกรณ์ รวมถึงพัฒนาให้เกิดอุดมการณ์ที่จะช่วยเหลือและพัฒนางานสหกรณ์ให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิก โดยการส่งเสริมให้บุคลากรของสหกรณ์ได้รับการศึกษา อบรม สัมมนาและการดูงานในสหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จ หรือ องค์การธุรกิจบริการที่มีชื่อเสียง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาตนเองนำไปสู่การพัฒนาของสหกรณ์ รวมถึงสร้างความประทับใจต่อสมาชิกสหกรณ์ในที่สุด

4. การใช้นโยบายเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะจูงใจให้สมาชิกเข้าไปมีส่วนร่วมกับสหกรณ์ ดังนั้นสหกรณ์ที่มีส่วนเกินทุนหรือ กำไรสุทธิจากการดำเนินงานแล้วควรจัดสรรคืนให้กับสมาชิกในรูปของเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนเท่าที่จะเป็นไปได้

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา. 2531. รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์. สันนิบาตสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- โครงการประสานงานวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม. 2545. สรุปเนื้อหาจากการสัมมนาเรื่องการวิจัยเพื่อการปฏิรูปสหกรณ์ ค้นหาจาก http://rdmnet.org/ct_03/content.cgi?0004 เมื่อ 12 กันยายน 2546.

- จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. 2539. การศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมและการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มสตรี สหกรณ์: กรณีศึกษากลุ่มสตรีสหกรณ์ทอผ้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. เอดิสัน เพลส โปรดักส์ จำกัด, กรุงเทพฯ.
- ชโลทัย ชื่นวิทยา. 2535. การมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อสหกรณ์การเกษตร: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสหกรณ์การเกษตรคลองหลวง จำกัด และ สหกรณ์การเกษตรลำลูกกา จำกัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ สหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธานี พิทักษ์ผล. 2536. การมีส่วนร่วมของสมาชิกกับผลการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในภาคการเกษตรของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญมี จันทร์วงศ์. 2543. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสหกรณ์ในภาคการเกษตร. กรมส่งเสริมสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- ปิยะพร บุญเพ็ญ. 2531. ความรู้ ความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมใน กิจกรรมสหกรณ์การเกษตรของสตรีชนบท: ศึกษากรณีสหกรณ์การเกษตรเมืองสวรรค์ จำกัด เชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พินดา คณิตคณาธิการ. 2537. ความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อการปฏิบัติทางธุรกิจของสหกรณ์ กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในธุรกิจสหกรณ์การเกษตรแม่จัน จำกัด จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ สหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พลู สัตถาภรณ์. 2533. การบริหารงานสหกรณ์. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ
- พิเชษฐ์ พรหมผุย และจินตนา เดชผล. 2542. รายงานการวิจัย ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดนครราชสีมา. มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, นครราชสีมา.
- เรืองยศ นันทเสน. 2530. รายงานวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการทำธุรกิจกับสหกรณ์ของสมาชิก: ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์การเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. กองวิชาการ กรมส่งเสริมสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2541. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 9, เพื่อฟ้า พรินเตอร์ จำกัด, กรุงเทพฯ.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2545. การใช้สถิติในงานวิจัยให้ถูกต้อง. กรุงเทพฯ: เพื่อฟ้า พรินเตอร์ จำกัด, กรุงเทพฯ.